

N:o 14.

Ank. till Riksd. Kansli den 15 Mars 1886, kl. 3 e. m.

*Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4,
rörande Herr J. Bengtssons i Gullåkra motion (N:o 83) om
skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utfärdande
af författning angående brandsyner å landet.*

Motionären har i denna sin motion åsyftat att å landsbygden få införd i lag stadgad allmän brandsyn, hvilken genom kommunalförvaltningens försorg skulle hållas minst tvenne gånger om året, hvarjemte egare och innehafvare af hus med eldstäder skulle åläggas att underkasta sig synemännens lagenliga åtgärder och föreskrifter äfvensom de öfriga stadganden, hvilka i sammanhang härmed kunna befinnas nödiga. Till stöd härför anføres i motionen, att det ej kan för det allmänna vara likgiltigt att en del nationalegendom genom vårdslöshet och bristande kontroll går förlorad, att ej tala om lefvande varelsers olyckliga öde i följd af försummelse och slarf, som det allmänna nu mera, hvad landsbygden angår, gör intet för att förekomma. Bristande kontroll på beskaffenheten af eldstäderna medför, säger motionären vidare, mycken förlust och förstörelse, hvarom vittna de många eldsolyckor, hvilka ådagaläggas hafva uppkommit genom bristfälliga och felaktiga eldstäder och rörledningar, förutom alla de, hvilkas orsaker ej kunnat utredas, sedan förstörelsen skett, men der all sannolikhet tyder på samma orsak. Brandstodsafgifterna växa ock flerstädes i förfärande grad, och farorna växa, i den mån människorna packa sig alltmera samman och på många ställen inrätta mer eller mindre bristfälliga och okontrollerade eldstäder.

Redan tidigt hafva invånarne i hvarje härad haft skyldighet att sammanskjuta brandstod för genom vådeld nedbrunna byggnader å landet, en skyldighet, som sedermera lagbestämdes först i åtskilliga af våra gamla landskapslagar, vidare i Husesyne-ordningen af år 1681 och erhöll sin slutliga form i 1734 års lag, 4, 5 och 6 §§ af byggningsbalkens 24 kap. I resolution på allmogens besvär tillät Kongl. Maj:t år 1766 socknarne att hvar för sig bilda egna brandstodsföreningar, och 1770 utgafs en förordning, som förklarade den socken, hvilken hade egen förening, vara befriad från brandstodshjelp till andra socknar. Slutligen upphäfdes den 26 April 1853 förenämnde §§ i byggningsbalkens 24 kap., hvilka handla om brandstod och sättet huru denna skulle uttagas, tillika med de på stadgandena i samma §§ grundade författningar. Konungens samtliga Befallningshafvande i länen gafs derjemte föreskrift, att särskildt fästa läns-invånarnes uppmärksamhet å den sålunda beslutade lagförändringen, äfvensom att erinra dem om det äfventyr, som vid nämnda förordnings trädande i kraft, tre år efter dess utfärdande, uppkommer för den, som vid inträffande brandskada ej har sin egen- dom försäkrad i särskilda bolag eller föreningar.

Genom att den hemmanen i häradet förut åliggande skyldigheten att gifva brandstod för hus, när de afbrändes, på sådant sätt upphäfdes, förvandlades brandskadeersättningen från en allmän till en enskild angelägenhet. Brandförsäkringen erhöll derigenom en ökad betydelse för den enskilde, såsom det enda medlet att hålla honom skadeslös för iråkad brandskada, och i följd deraf ligger det i sakens natur, att det förut befintliga brandförsäkringsväsendet inom landet skulle efter utfärdandet af 1853 års förordning erhålla en ökad utveckling.

Redan 1782 hade bildats den s. k. Allmänna brandförsäkringsfonden för såväl stad som land. Ur denna fond meddelades försäkring endast å fast egendom mot en till viss procent af de försäkrade byggnadernas värde uppgående försäkringsavgift. Den allmänna försäkringsfonden delades 1808 i tvenne delar: stads- och landsfonden. Begge stodo likväl fortfarande under gemensam förvaltning till 1828, då städerna fränskilde sin fond och bildade ett eget brandstodsbolag. Den återstående delen benämndes då och sedermera Allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet, och dess nu gällande reglemente är af den 4 Juli 1879. De å landet befintliga på ömsesidighets-principen grundade brandstodsförsäkringarne voro ända in på 1830-talet små och obetydliga såsom hufvudsakligen omfattande endast härad och socknar, samt dertill behäftade med många brister, hvilket allt föranledde allvarliga bemödanden att genom sammanslutning länsvis

bilda ändamålsenligare försäkringsanstalter. Dessa bemödanden kröntes nästan öfver allt med framgång, och under 1840-talet och de första åren af 1850-talet bildades det ena länsbolaget efter det andra. Genom bildandet af dessa bolag befrämjades ömsesidighetsförsäkringen högst väsentligt, dels genom att länsbolagen i sig upptogo de smärre bolagen, dels derigenom att de förra med sitt föredöme manade de senare till vidtagande af tidsenliga organisationsförändringar, hvartill i främsta rummet bör räknas att egendomsvärdet lades till grund för brandstoden, hvarigenom en rättvis fördelning af afgifterna åstadkoms. Ömsesidighetsbolagen, som grunda sig på principen att försäkringstagarne vid hvarje timad brandskada sammanskjuta brandskadeersättningen, bereda delegarne förmånen af billiga afgifter, men då de inom de lokala gränserna för sin verksamhet lemna försäkring utan inskränkning, kunna i vissa fall riskerna medföra allvarsam fara för försäkringsinrättningens bestånd. Detta är deremot mindre fallet med försäkringsaktiebolagen, hvilka äro beräknade på att bereda dess delegare vinst, hvarföre premierna också äro för försäkringstagarne årliga och bestämda, men jemförelsevis höga. Dessa försäkringsbolag, hvilkas verksamhet icke är inskränkt till ett visst område, kunna gifva sin rörelse den största lokala omfattning och derigenom åt riskerna en tryggande lokal fördelning. De komplettera därför i viss grad de förra, eller ömsesidighetsbolagen. Det första försäkringsaktiebolaget inrättades efter engelska förebilder här i landet år 1855 och hade vid samma års slut en försäkringssumma för egen räkning af 26 millioner kronor. Vid slutet af 1884 uppgingo dessa försäkringsanstalter till fyra med ett sammanräknadt försäkringsbelopp på egen risk af 1230 millioner kronor. Af ömsesidighetsbolag funnos vid 1880 års slut 3 allmänna utan begränsning i afseende å verksamhetsområdet, 26 läns- och 332 härads- och sockenbolag med ett försäkringsbelopp af tillsammans 2687 millioner kronor. Lägges härtill Stockholms stads brandförsäkringsbolags försäkringsbelopp och göres tillika afseende på att å ena sidan en del af de inhemska försäkringsaktiebolagen hafva risker utom landet, men att å andra sidan talrika utländska bolag äfven arbeta inom landet, så torde kunna antagas, att egendom inom landet finnes försäkrad till ett belopp af omkring fyra milliarder kronor.

Häraf visar det sig, att brandförsäkringsväsendet med den utsträckning det redan tagit bereder trygghet mot förlust genom brandskada åt den öfvervägande delen af den inom landet befintliga förmögenheten. Och om man äfven hyser den åsigt, att mycket i detta hänseende ännu återstår att göra, så kan man likväl med säkerhet våga det antagandet,

att den på frivillig väg åstadkomna brandförsäkringen tagit den utsträckning, att åtminstone allt inom landet befintligt produktivt kapital för närvarande är i det allra närmaste försäkradt mot eldfara. Det ur stats-ekonomisk synpunkt viktiga målet, att förebygga sådana genom vådeld uppkommande rubbningar i de enskildes ekonomi, att kreditväsendet derpå kan blifva lidande, är således på frivillighetens väg redan vunnet, och en återgång i en eller annan form till förra tiders lagbestämningar om brandstodsväsendet, som en allmän angelägenhet, kan följaktligen ej mer betraktas som ett statsbehof. Om derföre beredandet af ersättning för uppkommande brandskada bör betraktas som en uteslutande enskild angelägenhet, så följer ock deraf, att alla de försigtighetsåtgärder, som hafva till uppgift att förminska riskernas storlek, äfvenledes böra vara öfverlätna åt de intresserade parternas egen förtänksamhet, hvilket så mycket lättare bör kunna låta sig göra, som hvarje enskild man för sig har i sin makt att förebygga faran af annans vårdslöshet genom att han drager försorg om försäkring af sin egendom.

Att det likväl i vissa enskilda fall, der befolkningen mera tätt sammanbor, kan vara både önskligt och nödigt att vidtaga särskilda åtgärder af allmän natur för att förebygga eldfara, låter sig med förbemälda grundsatser väl förena. Så är förhållandet med alla svenska stadssamhällen och köpingar, samt för vissa fall äfven med hamnar, fiskelägen och andra ställen med mera sammanträngd befolkning. Men för dessa samhällen och för sådana fall finnes att tillgå brandstadgan af den 8 Maj 1874, hvari mera tätt befolkade samhällen åläggas utarbета brandordningar, för hvilka förenämnda brandstadga uppställer vissa ledande grundsatser. Då brandordningar antagas af kommunal myndighet och underställas Konungens Befallningshafvande till pröfning och fastställelse, vill det synas, som intet hinder skulle möta att, der behofvet så kräfver, föranstalta om vidtagandet af sådana åtgärder, som motionären anser vara behöfliga för beredandet af trygghet mot enskildes slapphet och ovarsamhet beträffande vårdandet af eld.

Mot ändamålsenligheten af den af motionären föreslagna brandsynen såsom en preventiv åtgärd till förebyggande af eldfara kunna ock berättigade erinringar göras. Enligt motionärens förslag skulle brandsynen afse hus med eldstäder och verkställas af kommunala ombud. Med skäl kan man dock ifrågasätta, om ej från eldstäder i allmänhet är mindre anledning till eldsvåda att befara än från andra härdar för eld. Exempelvis torde lokomobiler få betraktas som mera eldfarliga än vanliga eldstäder, och allmänt känt är de många eldsolyckor, som uppstå genom ovarsamt handterande af eldfarliga oljor. Äfvenledes

medför ett mindre brandfritt taktäckningsämne för grannar större fara än en bristfällig eldstad, och exempel gifvas på att eld fortplantat sig från brinnande sticktak på 1500 fots afstånd. Hus med eldstäder äro för öfrigt ej blott boningshus, utan dertill äro äfven att räkna fabriksbyggnader och förutom att eldstäderna i dessa i flera fall äro mera farliga än de i boningshus, så användes vid fabriker värme på många-handa sätt utom i eldstäderna. För att vid fabriker bedöma om nödiga försigtighetsmått blifvit vidtagna med afseende ej blott på eldstäderna utan äfven beträffande andra värmeapparater, dertill fordras en sakkunskap, som endast undantagsvis torde stå kommunerna till buds.

Införandet af brandsyn, på sätt motionären föreslår, skulle tillika för de kommuner, hvilka ej redan hafva sådan införd på grund af sin delaktighet i ömsesidighetsbolag, medföra nya åligganden och dermed förenade uppoffringar, hvilka i många fall sannolikt skulle komma att betraktas som mer eller mindre gagnlösa, då brandsynen för betryggande mot eldfara ej kan göras fullt verksam.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får Utskottet hemställa,
att motionen icke måtte till någon Riksdagens
åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 Mars 1886.

På Utskottets vägnar:

J. H. G. FREDHOLM.
